

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
dr. R.H.A. Plasterk
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

datum: 14 april 2008
uw brief van: 11 september 2007
ons kenmerk: rc-2007.04079/2

onderwerp: Strategische keuzes internationaal cultuurbeleid

Geachte minister,

U heeft de Raad voor Cultuur twee vragen voorgelegd om te bepalen welke disciplines op het terrein van kunst en cultuur de komende jaren nadere aandacht verdienen binnen het (strategisch) internationaal cultuurbeleid:

1. Kan de Raad, voortbouwend op de in *Innoveren, participeren!* opgenomen sectoragenda's, aangeven welke disciplines dusdanig sterk of kansrijk zijn dat zij prioritair moeten zijn, analoog aan de positie die in *Kunst van leven* reeds voor vormgeving en architectuur is aangegeven?
2. Kan de Raad aangeven welke instrumenten het best kunnen worden ingezet om de doelstellingen van het internationaal cultuurbeleid te realiseren en hoe daarmee kan worden bevorderd dat de Nederlandse kunst en cultuur internationaal een toppositie kunnen innemen?

U geeft in uw brief aan dat u op basis van het raadsadvies expliciet gedurende langere tijd voorrang wilt geven aan een beperkt aantal talenten en topinstellingen in enkele kansrijke disciplines.

In deze brief geeft de Raad aanknopingspunten voor de beantwoording van uw vragen. Hij heeft daarbij onder meer gebruikt gemaakt van informatie die de beleidsplannen 2009-2012 van sectorinstituten, koepelorganisaties en fondsen bevatten over hun internationaliseringsbeleid. Voor een meer gedetailleerd advies acht de Raad het nodig dat deze instellingen met meer concrete plannen komen ten aanzien van het internationaal beleid in hun sector.

Het belang van internationaal cultuurbeleid

Alvorens in te gaan op uw vragen wil de Raad het belang van internationaal cultuurbeleid nadrukkelijk onderstrepen. In een context van toenemende globalisering enerzijds en daarmee samenhangende vraagstukken van identiteit anderzijds is internationaal cultuurbeleid dat zowel krachtig inzet op presentie van Nederlandse kunst en cultuur in het

buitenland als op presentie van buitenlandse cultuur in Nederland een noodzaak. Cultuur als communicatiemiddel in het internationale verkeer wint aan belang. Daarbij dient ook oog te zijn voor de samenhang tussen internationalisering en interculturaliteit. Zo zijn de wederkerige culturele betrekkingen met de herkomstlanden van talrijke Nederlanders van grote waarde. Er zijn nog vele kansen te benutten voor een betere internationale uitwisseling.

De adviesvraag in relatie tot het strategisch internationaal cultuurbeleid

In de beleidsbrief *Koers Kiezen* (2006) werden voor het strategisch beleid drie invalshoeken geformuleerd:

- verbinding tussen nationaal en internationaal cultuurbeleid langs de thema's
Cultuur en Economie en Culturele Diversiteit;
- buitenlandpolitieke prioriteiten;
- sectorspecifieke investeringen.

Uw huidige adviesvraag heeft betrekking op de sectorspecifieke investeringen. Zij betreft niet alle sectoren van kunst en cultuur, maar beperkt zich tot de scheppende en uitvoerende kunsten, inclusief hun diverse (sub)genres: dans, muziek, theater, film, nieuwe media, letteren, beeldende kunst, vormgeving en architectuur.

Aan de Raad vraagt u aan te geven welke sectoren in aanmerking zouden komen voor het door u voorgenomen voorrangbeleid. Alvorens tot een beantwoording van die vraag te komen heeft de Raad het volgende overwogen.

Beleidsstructuur

Onder verwijzing naar zijn eerdere advies over het ontwikkelen van een strategische component in het internationaal cultuurbeleid, vraagt de Raad nogmaals aandacht voor zijn opvatting dat hij een nauw(er)e samenwerking tussen de ministeries van OCW, Buitenlandse Zaken en Economische Zaken ziet als voorwaarde voor de ontwikkeling van een regeringsbrede visie op hoe Nederlandse kunst en cultuur zich in de internationale context zouden kunnen ontwikkelen. Door de specifieke expertise en invalshoeken van deze ministeries met elkaar te verbinden kan naar het oordeel van de Raad beter worden ingespeeld op ontwikkelingen als globalisering, digitalisering, migratie, 'Europa' en de mondialisering van de markt.

Met de samenwerking tussen OCW en BZ in het kader van het HGIS-cultuurbeleid is het laatste decennium een stap in de goede richting gezet. De Raad vindt het relevant dat deze samenwerking voor de besteding van de middelen voor strategisch beleid wordt voortgezet. Het op beleidsniveau verbinden van geopolitieke en cultuurinhoudelijke overwegingen bij het subsidiëren van concrete projecten en/of instellingen is noodzakelijk voor een effectief internationaal cultuurbeleid. Dat hoeft naar de mening van de Raad niet per se door het herstellen van de interdepartementale besluitvorming per aanvraag; ook het onder gezamenlijke verantwoordelijkheid oormerken van de desbetreffende middelen in de begrotingen van de uitvoeringsorganisaties is een goede optie.

Het groeiend belang en de toenemende omvang van internationale culturele uitwisseling en samenwerking vragen inmiddels wel om een substantiële uitbreiding van de financiële middelen voor internationaal cultuurbeleid. Dat geldt zowel voor de ondersteuning van reguliere internationaliseringsactiviteiten die worden gefinancierd uit het cultuurbudget van het ministerie van OCW en de fondsen (praktisch internationaal cultuurbeleid), als voor de uitvoering van het strategisch internationaal cultuurbeleid. De subsidieaanvragen in het kader van het Subsidieplan 2009-2012 die aan de Raad zijn voorgelegd, bevestigen de urgentie van deze uitbreiding. Het is aannemelijk dat de meerjarige aanvragen die bij de publieke fondsen zijn ingediend, een zelfde beeld te zien geven.

Inmiddels heeft een aantal fondsen en sectorinstituten in een gezamenlijke brief de hoop uitgesproken dat er binnenkort meer duidelijkheid zal zijn wie er verantwoordelijk is voor welk budget en op welke basis financiering aan het veld beschikbaar komt. Daarbij vragen zij in het bijzonder aandacht voor op continuïteit en duurzaamheid gerichte programma's en activiteiten en voor de onderwerpen die wat hen betreft prioriteit moeten krijgen in het toekomstig internationaal cultuurbeleid.¹ Zij pleiten voor een beleid waarin meer aandacht is voor culturele samenwerking met niet-westerse landen, voor een meerjarenprogramma gericht op de Mediterrane en Arabische wereld, maar ook voor actieve betrokkenheid bij de culturele dimensie van Europa door te investeren in bilaterale en multilaterale programma's en activiteiten met Europese landen en regio's. Nieuwsgierigheid, wederkerigheid en culturele dialoog moeten daarbij wezenlijke kenmerken van het beleid vormen, aldus de opstellers van de brief.

Een aantal van deze instellingen heeft in hun beleidsplannen voor het Subsidieplan 2009-2012 deze aandachtspunten uitgewerkt. Hieruit komt onder meer naar voren dat West-, Midden- en Oost-Europa, Noord-Amerika, het Midden-Oosten, en China als belangrijkste doelgebieden worden gezien. Bij taalgebonden kunstvormen (theater en literatuur) wordt daarnaast het belang benadrukt van samenwerking met Vlaanderen, Duitsland, Suriname en de Nederlandse Antillen/Aruba.

Verder beogen zij met aanwezigheid op internationaal toonaangevende festivals, biënnales en beurzen de aandacht voor hun sector mondiaal te bevorderen. Enkele instituten zijn nog niet concreet geworden in hun plannen; aan hen moet gevraagd worden om alsnog met meer gedetailleerde plannen te komen. Bij gelegenheid daarvan kan de Raad nader adviseren over de concrete uitvoering.

Uitbreiding van middelen voor internationalisering zou in de eerste plaats binnen het cultuurbudget gerealiseerd moeten worden. De Raad vindt dat zowel voor de basisinfrastructuur als voor instellingen die via de fondsen meerjarig zullen worden gesubsidieerd, voldoende middelen ter beschikking moeten staan om goede en overtuigende internationaliseringsplannen ook daadwerkelijk uit te kunnen voeren.

Daarnaast vindt de Raad dat met name voor het strategisch internationaal cultuurbeleid programma's van andere ministeries betrokken moeten worden. Zo bieden instrumenten ter ondersteuning van handelsbevordering, die ressorteren onder het ministerie van Economische Zaken, mogelijkheden voor de internationale profilering van creatieve industrieën.

Uitgangspunten

De vraag welke sectoren dusdanig sterk of kansrijk zijn dat zij extra aandacht zouden moeten krijgen, vormt slechts één element voor het maken van strategische keuzes. Pas wanneer de resultaten van een cultuurintrinsieke analyse van de sectoren verbonden worden met economische en politieke aspecten kunnen scherpe keuzes gemaakt worden vanuit een integrale visie. De Raad vindt het van belang dat de regering duidelijk maakt vanuit welke invalshoek zij invulling wil geven aan het strategisch internationaal cultuurbeleid: kiest zij voor marktverruiming voor kunstenaars en hun producten, voor versterking van het nationaal kunst- en cultuurklimaat, voor uitbreiding van internationale uitwisseling en confrontatie van Nederlandse kunst, voor ondersteuning van ontwikkelingen in derde landen en/of voor versterking van het beeld van Nederland in de wereld?

Wanneer die keuze is gemaakt, kan met behulp van de hieronder geformuleerde parameters getoetst worden welke disciplines in aanmerking zouden moeten komen voor versterkte steun van de rijksoverheid.

Criteria en parameters

Daarbij is gebruik gemaakt van de parameters voor een bloeiende en sterke kunstsector die in uw brief aan de Tweede Kamer van 7 december 2007 over het Beleid beeldende kunst worden genoemd:

- de sector biedt ruimte aan zowel aanstormend als bewezen talent om zich te ontwikkelen en werk te maken;
- er is sprake van een divers, vernieuwend en kwalitatief hoogstaand kunstaanbod;
- er is bijzondere aandacht voor de ontwikkeling van talent dat zich met de internationale top kan meten;
- er is sprake van een breed en divers distributie-/presentatiesysteem;
- de publieke belangstelling is groot en breed gespreid;
- alle actoren, van makers tot distributeurs/presentatoren zijn professioneel en ondernemend;
- de sector leunt niet al te zeer op de overheid maar heeft een sterk zelfregulerend karakter;
- er is sprake van een vruchtbare samenwerking tussen gesubsidieerde en commerciële partijen, tussen kunstenaars en afnemers, en tussen nationale en internationale actoren.

Specifiek met het oog op de bepaling van de internationale kansrijkheid van een sector heeft de Raad aan deze lijst de volgende aspecten toegevoegd:

- herkenbare artistieke identiteit van de kunstproducten en bewustzijn van instellingen van hun internationale positie; actieve participatie in relevante netwerken;
- een (distributie)systeem dat internationalisering en mobiliteit vergemakkelijkt;
- internationaal hoog aangeschreven opleidingen;
- aantoonbare buitenlandse belangstelling via frequente en gestage uitnodigingen voor optredens/presentaties, coproducties, toekenning van prijzen en

onderscheidingen, aandacht in internationale vakbladen, opdrachten (onafhankelijk van subsidie) en verkoop van producten.

Voor alle disciplines geldt dat er een stevige basis moet zijn om zich te kunnen verhouden tot internationale ontwikkelingen. Confrontatie en ontmoeting met andere culturen dragen bij aan versterking van de eigen artistieke praktijk en bevorderen de openheid naar andere artistieke en maatschappelijke opvattingen.

Instellingen die laten zien dat zij als integraal onderdeel van hun activiteiten weloverwogen en langdurige samenwerkingsverbanden hebben met buitenlandse instellingen moeten niet afhankelijk zijn van incidentele subsidies om de continuïteit in die relaties te kunnen blijven garanderen.

En instellingen die langdurige en potentieel vruchtbare samenwerkingsverbanden kunnen aangaan, moeten de kans krijgen om daaraan continuïteit te verlenen door na incidentele subsidiering perspectief te hebben op een meer structurele financiering van hun internationale activiteiten. De Raad ziet dit als basisvoorwaarden voor een versterking van de Nederlandse deelname aan de internationale kunst- en cultuurpraktijk.

In de plannen waarmee de internationale activiteiten worden gepresenteerd moet aandacht zijn voor:

- een doordachte lange termijnstrategie met relevante structurele internationale samenwerkingsverbanden;
- wederkerigheid;
- internationalisering van de cultuurpraktijk op Nederlandse bodem door ruimte voor import;
- internationalisering van de cultuurpraktijk in het buitenland door ruimte voor export;
- confrontatie/ontmoeting met andere culturen;
- de Europese culturele context;
- samenwerking met landen waarmee groepen Nederlanders speciale banden hebben, zoals in de mediterrane regio, het Midden-Oosten en het Caraïbisch gebied;
- ontwikkelingen in economisch sterk opkomende landen;
- interculturaliteit, o.m. door aandacht te besteden aan transnationale verbindingen tussen bevolkingsgroepen binnen en buiten Europa;
- culturele expressie van jeugd en jongeren;
- verdieping en vernieuwing;
- cross-overs;
- creatieve industrieën.

Architectuur en vormgeving hebben, zoals u heeft aangegeven in uw brief, reeds bewezen internationaal gezien sterke disciplines te zijn. Naar het oordeel van de Raad verdient ook de literatuur dit predicaat. In de moderne dans heeft Nederland natuurlijk ook een vooraanstaande internationale positie ingenomen. Daarnaast ziet hij muziek (met name de moderne gecomponeerde muziek, jazz, dance), fotografie, jeugddans en animatiefilm als kansrijke

disciplines. Vervolgens vindt de Raad dat ook de musea met hun internationale netwerken een belangrijke rol (kunnen) spelen zowel in de uitwisseling met andere culturen als in het presenteren van kansrijke en excellente kunstenaars en van de kwaliteit van het Nederlands erfgoed.

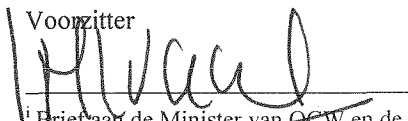
Sommige instellingen en individuele kunstenaars binnen deze disciplines hebben reeds internationale statuur. Met de vraag, hoe de internationale positie van de Nederlandse kunst en cultuur kan worden versterkt, hangt samen welk aspect van de Nederlandse kunstpraktijk overheid en culturele veld internationaal tot gelding willen laten komen. Wat is het specifieke karakter (culturele identiteit), vanuit internationale invalshoek gezien, van de kunstuitingen die in Nederland tot stand komen? Een opvallend punt in vrijwel alle kunstdisciplines is het vernieuwende, vaak onconventionele karakter van veel kunstuitingen. Het kenmerkt bijvoorbeeld de producten van vormgeving en architectuur, maar ook de fotografie en de animatiefilm. Het markeert al geruime tijd de jazz, improviserende muziek en de eigentijdse gecomponeerde muziek, maar ook de dance. Het zijn allemaal voorbeelden van disciplines waarin momenteel de creatieve kracht sterk aanwezig is of door gerichte investering ontwikkeld kan worden tot een niveau van internationale betekenis.

De Raad ziet een belangrijke rol voor het ministerie van Economische Zaken als het gaat om versteviging van de internationale markt positie voor creatieve industrieën op het terrein van bijvoorbeeld vormgeving, film en muziek, terwijl vanuit het cultuurbudget vooral zal moeten worden geïnvesteerd in het stimuleren en waarborgen van de kwaliteit van de productie in deze disciplines als basisvoorwaarde voor een verdere internationale profilering.

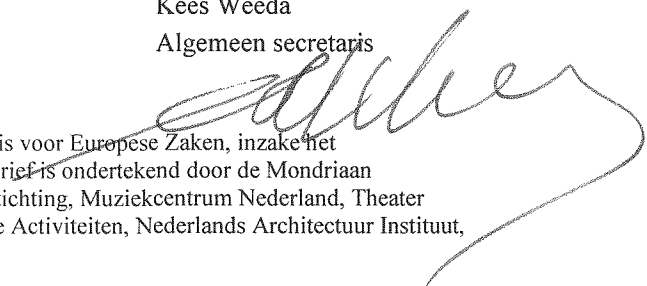
Wanneer u met behulp van dit advies nadere richtingen heeft bepaald voor uw internationale cultuurbeleid kan de Raad desgewenst nog nader adviseren over internationale ambities van instellingen die daar in de beleidsplannen voor de basisinfrastructuur 2009-2012 nog te weinig aandacht aan hebben besteed en waarvan u meer informatie op dat punt verwacht.

Hoogachtend,

Els H. Swaab
Voorzitter

Kees Weeda
Algemeen secretaris

Brief aan de Minister van OCW en de Staatssecretaris voor Europese Zaken, inzake het internationaal cultuurbeleid, d.d. 19.maart 2008. De brief is ondertekend door de Mondriaan Stichting, het Fonds Podiumkunsten+, de Prensela Stichting, Muziekcentrum Nederland, Theater Instituut Nederland, Stichting Internationale Culturele Activiteiten, Nederlands Architectuur Instituut, Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds.